

בסייעתא דשמיא

בענין
עשיית עירוב בפולנקו
חלק ב'

בדבר הטילטול בעירוב כזה ע"י נכרי

מורינו הרה"ג
הרב דוד שוויקה שליט"א

סיון התשע"ה
מוסדות ארם צובה
מקסיקו

תוכן הענינים

1 בענין האם מותר למלטל עב"פ ע"י גוי והמסתעף
1 האם אפשר למלטל ע"י נכרי בלבד
1 א. כדי להתיר אמירה לנכרי בענין דעות שקולות
2 הטעם שאין הצדדים שקולים בעירוב
2 הקולא שבעינן ס"ר ברחוב אחד
4 הקולא שלא לצרף את המכוניות
5 הקולא שיש צורך שיהיו הפתחים מכוונים
6 מילטול ע"י גוי משום היתר החזו"א
6 מילטול ע"י גוי לדעת הרמב"ם
7 רובא דרובא של הגדולים נקטו לאיסור
8 ב. שכירות מהעירייה לא מהני בימינו
8 ג. המתנגדים לעירוב אינם משתתפים בעירוב וממילא העירוב פסול
9 ד. אם נתיר ע"י גוי יבואו למלטל ע"י ישראל
10 מדוע אין חשש זה נחשב גזירה לגזירה
10 ה. מילטול ע"י גוי יגרום מחלוקת
10 סיכום הדברים

בענין האם מותר לטלטל עב"פ ע"י גוי והמסתעף

האם אפשר לטלטל ע"י נכרי בלבד

לגבי העירוב שיש שרוצים לעשות בפולגנו, הוזכר צד שאע"פ שאנו לא סומכים על עירוב זה, אולי אפשר על כל פנים להשתמש בו ולטלטל ע"י גוי, וכמו שמצינו בכמה דוכתי דדבר שתלוי במחלוקת ויש מקילים ע"י ישראל, שאפשר על כל פנים לעשותו ע"י גוי (עיין בס' שי"ד סעיף ז' בענין שבירת הפותחות של התיבות).

אבל נראה דכאן אינו דומה לזה ואין לטלטל אפילו ע"י גוי, מכמה טעמים:

א. כדי להתיר אמירה לנכרי בעיני דעות שקולות

הטעם הראשון הוא דחזונו מהפוסקים דכלל זה נאמר רק היכא שהמחלוקת בין הפוסקים היא מחלוקת שקולה, דשתי הדיעות בהלכה הם בערך באותו משקל, אבל אם המחלוקת אינה שקולה ויש יותר משקל לשיטת האוסרים, בכה"ג לא מקילין אפילו ע"י גוי.

וראיה לזה מביה"ל בסימן רנ"ג (בסופו, ד"ה "להחם קדרה") הביא מש"כ ה"ברכי יוסף" להקל לחמם ע"י גוי מאכל שיש בו מרק שנצטנן לגמרי, שסומך על הפוסקים שסוברים דאין בישול אחר בישול אפילו בלח שנצטנן, והביה"ל פקפק בזה דמהפוסקים בסימן זה לא משמע כן, אך אם הוא לצורך שבת ואין לו עצה אחרת אפשר דיש לסמוך על זה, ע"ש.

והטעם שלא סמכו הפוסקים על אמירה לעכו"ם בענין זה שנחלקו בו הראשונים [אף ללא צורך גדול], צריך לומר דס"ל דאין השיטות שקולות, דאף על פי שהרמב"ם והרשב"א והר"ן סוברים שאין בישול אחר בישול אפילו בלח, מכל מקום רוב הראשונים אוסרים, וגם מרן המחבר אוסר, והרמ"א גם כן אוסר היכא שנצטנן לגמרי, ומשום הכי סברי דאין זו מחלוקת שקולה, ולכן אין להקל אלא בשעת הדחק.

ואע"פ שב"חזון עובדיה" הקיל לומר לגוי לחמם תבשיל לח שנצטנן, הרי הביא שם עוד ראשונים שהקילו, והיינו הריטב"א והרא"ה, ומשו"ה סבר דהדעות שקולות, אבל באין הדעות שקולות לא הקיל. והטעם פשוט דהקולא היא משום דע"י גוי הוי ספק דרבנן לקולא, וקיימא לן דאם יותר נוטה לאיסור לא אמרינן בזה ספק דרבנן לקולא. (עיין בפר"ח סי' ק"י בכללים כלל י"ב ט"ו).

ועל פי זה בנידון דידן דהצדדים להחמיר הם הרבה יותר גדולים, אין להקל ע"י גוי אלא בשעת הדחק, (ואם כבר יש שעת דחק אין צורך לסמוך על היתר עירוב כלל, דבשעת הדחק מקילינן ע"י גוי מטעם שבות דשבות לצורך גדול, וכדאיתא בשו"ע סי' שכ"ה סעיף ב', וכמו שיבאר בהמשך).

הטעם שאין הצדדים שקולים בעירוב

ומה שאמרנו שהצדדים אינן שקולים ומטים יותר לחומרא הוא מהטעמים הללו:

בגדר רשות הרבים

1. השיטה שמובאת בשו"ע בסתמא היא דגם בלי ס"ר הוי רה"ר מן התורה (סי' שמ"ה סעיף ז'). ובמשנ"ב שם (ס"ק כ"ג) כתב שמדכתב שיטה זו בסתם שמע מינה דהשיטה דבעינן ס"ר אינה עיקר להלכה. וידוע שאנו בני ספרד קבלנו הוראות מרן, ובפרט היכא שהוא מחמיר, נמצא שלפי דעת מרן חשיב רה"ר מהתורה גם היכן שאין כלל ס"ר.

2. ואפילו לפי השיטה דבעינן ס"ר, הרי יש לנו ס"ר בעיר זו, וא"כ היא רה"ר גם לפי רוב הפוסקים האשכנזים.

ההיתרים השונים אינם שקולים

וההיתרים שכתבו המתירים דאף בעיירות שלנו לא חשיב שיש ס"ר, (א.) משום דבעינן שיעברו ס"ר בכל יום ברחוב הזה בעצמו. (ב.) משום דבעינן ס"ר יהודים, וגויים לא נחשבים כחלק ממנין הס"ר. (ג.) משום שעוברים שם רובם ע"י מכוניות שהם רשות בפני עצמם, והוי כאילו אינם עוברים ברחוב עצמו. (ד.) דבעינן שיהיו כל הפתחים מפולשים ומכוונים משער לשער.

היתרים האלה רחוקים ודחוקים, ומהאחרונים מוכח שלא סבירא להו כן וכפי שיבאר.

(ה.) כמו כן יש שרוצים לסמוך על היתר של החזו"א, אמנם יתבאר בהמשך כי אף לשיטתו אין להקל בעירוב כזה.

הקולא שבעינן ס"ר ברחוב אחד

(א.) יש שרוצים לדייק מלשון השו"ע שכתב (בסי' שמ"ה סעיף ז') בדעה שניה בגדר רה"ר וז"ל: "וי"א שכל שאין ס"ר עוברים בו בכל יום אינו רה"ר" שצריך שיעברו ס"ר דווקא באותו רחוב, אמנם עיין במשנ"ב (שם ס"ק כ"ד) שכתב דסגי "רק שיהיו מצויין שם ס"ר", ובשעה"צ (ס"ק כ"ה) "עד שנתקבצו בעיר ס"ר" וא"צ שיעברו ס"ר באותו רחוב דווקא. ובבית אפרים, דכל מתקני הערובין בעיירות סמכו

עליו כל השנים, כתב להדיא דבפריז, לונדון, וויען, ופד"מ (יש שתיקנו לגרום ברלין במקום פד"מ), יש שם ס"ר ואין לעשות שם עירוב כי הוי רה"ר דאורייתא [זולתי ברחובות שאינם רחבים ט"ז אמה] ובודאי דלא היה שם רחוב א' שעוברים שם ס"ר ביום אחד, דאפילו בימינו אי אפשר למצוא רחוב כזה, כל שכן לפני 150 שנה.

ובספר שולחן הלוי להגר"י בעלסקי שליט"א (סי' י"א) הקשה קושיא עצומה על הסוברים דצריך שיעברו ס"ר ברחוב אחד דוקא, דהרי המציאות היא שאין רחוב כזה כלל בעולם, ואפילו בזמננו בערים גדולות, וגם אי אפשר במציאות שיעברו ס"ר ביום אחד ברחוב של ט"ז אמה, והפוסקים הזכירו שרחוב שאין בו ט"ז אמה אפשר לערב שם, ומשמע דשייך שיעברו שם ס"ר, דאי לא תימא הכי תיפוק ליה שאינו רשות הרבים משום שאין שם ס"ר, ואיך יצויר שיעברו ס"ר ברחוב שאין בו ט"ז רוחב, דהיינו שהוא פחות מ-8 מטר. ואיך יתכן שדין רה"ר מן התורה יהיה באופן שאינו שייך במציאות. ושמעתי שיש רבנים שאומרים בפשטות "אין רה"ר בזמננו". והשאלה נשאלת עליהם, א"כ באיזה זמן היה רה"ר, וכי יתכן לומר שרק בזמן שישראל היו במדבר ותו לא, וזה דבר שאין הדעת סובלתו.

ובשו"ע (סי' שכ"ה סעיף י') כתב דאם גוי הביא מים מרה"ר לרה"י לביתו של יהודי, אסורים המים¹ גם למי שלא הביא בשבילו, ואם הביא מכרמלית לרה"י מותר למי שלא הביאו בשבילו. ואם אין כלל רה"ר במציאות, איך כתב דין זה השו"ע, ולמי זה נוגע, ודין זה הוא בגמ', פוסקים, ראשונים, ואחרונים. וכן עוד הרבה הלכות שנוגעות לרה"ר, ואיך יתכן לומר דכל זה אינו נוגע כלל בשום מקום. ועיין בערוכין (דף ו) דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות היתה רה"ר, ובודאי לא היו שם ס' ריבוא ברחוב א'.

וכבר כתבנו לעיל שכמעט כל גדולי דורינו סברי שסגי בס"ר מצויין בעיר.

והגר"מ רוזנר כתב שהגר"י ש' אליישיב זצ"ל ביאר את לשון השו"ע "עוברים בו" שהכוונה על רה"ר שבו איירי השו"ע בהתחלת הסעיף איזהו רה"ר? וכו' ולדעה שניה בעינן שיעברו בו [היינו ברה"ר] ס"ר, ולא שיעברו ס"ר ברחוב זה דווקא.

¹ ועיין בתשובות והנהגות (ח"ב סימן קנ"ב), שהתחז"א מיאן לאכול מדברי מאכל שהובאו בשבת ע"י העירוב של בני ברק, למרות שלא היו שם ס' ריבוא.

(ב.) וגם מדברי הבית אפרים הללו מוכח שלא בעינן ס"ר יהודים דוקא, דבערים אלה לא היו ס"ר יהודים. והבית אפרים הזכיר רק שיהיה ס"ר ולא הדגיש שיהיו שם ס"ר יהודים דוקא.

הקולא שלא לצרף את המכוניות

(ג.) ומה שהזכירו את הסברא שהנוסעים במכוניות אינם מצטרפים לס"ר דהוי כנוסע ברשות אחרת ולא ברה"ר, לפי מאי דמוכח מהאחרונים האלה דסגי בס"ר מצויים בעיר, מסתבר מאוד שאין חילוק אם עוברים שם עם מכוניות או ברגל, דהתנאי הוא שרשות זו תהיה משמשת לציבור של ס"ר, דלפעמים אלה יעברו שם ולפעמים אלה, וא"כ כל הס"ר משתמשים שם לפעמים רגלי ולפעמים במכונית, נמצא שהרשות משמשת לס"ר, וזהו התנאי כדי שיחשב רה"ר.

ואף שהוזכרה סברא זו בבית אפרים וישועות מלכו, ומהרש"ם, הנה מלבד שהרבה אחרונים חולקים על סברא זו, [ובספר יציאות השבת סי' ו' הביא שהמג"א, פמ"ג, חת"ס, ועוד אחרונים חולקים על זה, ביניהם הגרמ"פ ור"א קוטלר ועוד רבים, ויש הסוברים שאפילו ספינות יכולות לבטל המחיצה בעומק הים, עיי"ש], וכן דעת הגר"ש וואזנר² זצ"ל, וכן דעתו של האדמו"ר מסאטמר זצ"ל³.

ועוד דהנה המעיין בבית אפרים (סי' כ"ו) יראה בבידור שלא החליט סברא זו לדינא, אלא כתב אותה בתור סניף וצירוף לשאר ההיתרים, ועיקר ההיתר הוא מה שנהגו להקל דכשארין ס"ר אינו רה"ר מהתורה, אבל לא עלתה על דעתו להקל בזה במקום שיש ס"ר.

וכן הישועות מלכו והמהרש"ם חיפשו להתיר בערים שלהם שלא היה בהם ס"ר אבל להתיר ע"פ סברא זו שאין לו הוכחה בש"ס וראשונים גם ברה"ר דאורייתא, לא עלתה על דעת איש.

וכן הובא בספר יציאות השבת (שם) כי ישנו חילוק בין הנידונים של המהרש"ם וישועות מלכו שאיירי בנוסעים ברכבת שאין לה שום שייכות לרה"ר, לבין מכוניות שהנוסעים עולים ויורדים ברגליהם, וכ"כ חילוק זה הגאון ר"ש וואזנר זצ"ל⁴.

² וז"ל (שו"ת שבט הלוי ח"ה נ"ג) "וכיון שכן בנידון ה"קארם" שעוברים ברה"ר עם אנשים אינם מגרעים כלום ממהות ואיכות ר"ה, אדרבא עוד מוסיפים בבקיעתם לענין ע"י שדוהרים בה, פשיטא מאוד שבוה אין מקום למעט שאינו דומה לדגלי המדבר", עכ"ל. וכ"כ בח"ח סי' צ"ח [משנת תשנ"א] בסוף התשובה ע"ש.

³ הובא ביציאות השבת עמ' ק"י מתוך קובץ מכתבים מהגה"ק האדמו"ר מסאטמר זצ"ל.

⁴ שבט הלוי ח"ה תשובה נ"ג.

וכן יש שחילקו שהיושבים ברכבת הם למעלה מ' משא"כ במכוניות הם למטה מ'. מלבד זה משמע מהבית אפרים שהיתר זה שייך בדרכים שלא שכית בהם הולכי רגל, אבל ברחובות שלנו דל מהכא הנוסעים במכוניות, הרי יש גם הרבה הולכי רגל ובוזה סגי כדי שיהיו הרחובות רה"ר מהתורה לדעת מרן השו"ע [סי' שמ"ה] שכתב בדעה הראשונה בסתם שהיא העיקר לדינא⁵, דסגי ברוחב ט"ז אמה ולא הצריך ס"ר.

ובפרט לאור מה שהתברר ממקורות ממשלתיים מוסמכים, שבשטח של כמה רחובות ב"סנטרו" עוברים קרוב לשלש מליון הולכי רגל בכל יום, כמובן שאי אפשר לסמוך על טענה זו, שהרי יש כאן הרבה יותר מס"ר הולכי רגל.

ונמצא לפ"ז כי גם הגר"ע יוסף זצ"ל שכתב להקל להמון העם בצרוף הקולא שאין המכוניות מצטרפות לס"ר [כמבואר בדבריו ב"ביע אומר" ח"ט ל"ג] היה מודה לאסור בעיר מקסיקו שהוא רה"ר מהתורה, גם לדיעות המצריכות ס"ר רגלי.

הקולא שיש צורך שיהיו הפתחים מכוונים

(ד.) ומה שהזכירו הסברא דבעינן שפתחי רה"ר יהיו מפולשים ומכוונים משער לשער, כבר כתבנו דמלשון השו"ע (בסי' שמ"ה סעיף ז') שהוא לשון רש"י בעירובין דף ו, מוכח דבעינן תנאי זה רק בעיר שיש לה חומה, וז"ל השו"ע; "אזיהו רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער הוי רה"ר". והרה"ג הרב מנשה קליין זצ"ל הביא הרבה פוסקים שהזכירו תנאי זה דמכוונים, וכמעט בכלם הזכירו לשון משער לשער, וידוע שאין עושים שער לעיר אא"כ יש לה חומה, וכמו שביאר הגר"מ רוזנר שליט"א [וכן דייק זאת מלשון רש"י עירובין דף נט:], וגם אלה שלא הזכירו זאת במפורש, י"ל דהם איירי במצוי בימיהם, שהיו עושים חומה לעיירות. ועכ"פ יוצא ברור דלדעת מרן אין לסמוך על סברא זו דמכוון משער לשער, א"כ לפי דעת מרן הוי רה"ר מהתורה גם בלי תנאי של פתחים מכוונים, וכן הוא משמעות הפוסקים כפי שהתבאר.

אבל לבד זה מוכח ג"כ הכי מהבית אפרים הנ"ל דבוראי בפריז ולונדון של אז לא היתה רה"ר כזו מכוונת ישר מקצה העיר עד קצהו, וגם הבית אפרים לא הזכיר זה, ולא כתב "והרה"ר שם היא מכוונת משער לשער" אלא כתב בסתם דכיון שיש שם ס"ר הרי ערים אלה הם רה"ר, מוכח דלא ס"ל כהך סברא.

⁵ עיין משנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג) ובכח"ח (סי' י"ג ס"ק ז').

שילטול ע"י גוי משום היתר החזו"א

(ה.) ולענין ההיתר של החזו"א זצ"ל דכל הרחובות שלנו נעשים רה"י מכח עומ"ר, והזכירו דגם הבית אפרים כתב סברא זו, הנה אינם בשיטה אחת, דהבית אפרים הקיל רק באופן שיש עכ"פ שם ב' מחיצות לעיר, כמו הדיומדין שהוזכרו בגמ', ולא סגי ליה בעומ"ר, ולפי"ז אין ההיתר שייד לערים שלנו [כן כתב הגר"מ רוזנר שליט"א והוכיח כן מהבית אפרים], ורק החזו"א סבר דסגי בעומ"ר לעשות כל הרחובות לרה"י.

ומלבד שזו סברא מחודשת שלא הוזכרה שאר פוסקים, והמשג"ב שודאי ראה את תשובת הבית אפרים שהזכיר סברא כזו לא הביאה בספרו כלל, והמשכנות יעקב חלק על זה, וגם היתר זה תלוי בסברה בשיטת הבית אפרים דפירצה של י' אמות היא מדרבנן, וכבר כתב הגר"א קוטלר זצ"ל במשנת ר"א (בתשובות סי' ו') דמצא בהדיא בפירוש רבינו חננאל דהוי מהתורה, וכיון שכל דברי ר"ח הם דברי קבלה כמו שכתבו הראשונים, בודאי אזלינן בתריה במקום שנחלקו האחרונים.

הנה מלשון החזו"א ברור שבא למצוא היתר למנהג בעיירות באירופה, שהביה"ל פקפק במנהג זה, והחזו"א מצא סברא לסמוך עליה, אבל לא כתב בשום מקום סברא זו להקל גם בעיר שיש בה ס"ר, ובפרט שהחזו"א עצמו החמיר הרבה לא לסמוך כלל על עירוב אפילו בעיר שאין בה ס"ר. ובספר אז נדברו (ח"ו סי' ל"א) שהיה מקורב לחזו"א מאוד, כתב שהוא "מעין לימוד זכות" על מנהג העירובין שהיה באירופה, אבל להקל ע"פ סברא זו בלבד לא. והגר"נ קרליץ אמר בהדיא שהחזו"א התנגד שיעשו עירוב בעיר שיש בה ס"ר (כ"כ בשמו הגר"מ רוזנר שליט"א, ששמע זאת מפי קדשו).

נמצא שהמקילים ע"פ סברא זו, משתמשים בסברתו באופן שלא עלה על דעת החזו"א להקל בו.

ולפ"ז בודאי דאין למלטל ע"י גוי בעירוב שנעשה במקום שיש ס"ר, דאין ההיתר שקול.

שילטול ע"י גוי לדעת הרמב"ם

ואם נרצה להתיר את הטילטול ע"י גוי מחמת סברת הרמב"ם דגם ברה"ר דאורייתא מהני צורת הפתח להתיר מהתורה, א"א לסמוך על זה כלל, דאחר שהוכחנו דדעת גדולי הפוסקים היא בערים שלנו שיש שם ס"ר הוי רה"ר דאורייתא א"כ ע"י צוה"פ אסור להרמב"ם עכ"פ מדרבנן, וא"כ אין שום אפשרות להתיר הטילטול ע"י גוי, דלדעה ראשונה שבשו"ע (סי' שמ"ה) לא בעינן כלל ס"ר, וגם לדעת הי"א שבעינן ס"ר, הרי עכ"פ יש ס"ר בערים שלנו, וא"כ לדעה ראשונה

בס' שם"ד דבעינן דלתות נעולות הוי איסור תורה, ולדעת הי"א שהיא דעת הרמב"ם, הוי עכ"פ איסור דרבנן, וכיון שממ"נ אסור לפי רוב הפוסקים מהתורה, ולדעת הרמב"ם עכ"פ מדרבנן, פשיטא שאסור לומר לגוי לטלטל [אם לא שיש שם צורך גדול או דבר מצוה, דבשעת הדחק אפשר לסמוך ע"י גוי כיון די"א שהוא מדרבנן].

והמעייין יראה שכל הקולות האלה לא אמרו אותם אלא כדי למצוא היתר לעירובין שהיו קיימים וכבר נהגו לסמוך עליהם, אבל במקומנו שאין לנו שום מנהג לטלטל, והשומרי תורה ומצוות רגילים כולם להזהר במילטול, אינו מסתבר לשנות את המצב ולהתיר ע"פ קולות שאינם מוסכמות.

וכן יש לדעת כי ישנם צירופים שצירפו הרבנים המקילים בעירוב של ברוקלין, שלא שייכים כלל לפולגנו כמו שיראה המעיין בדבריהם⁶, נמצא כי אין ראיה גמורה מהיתרם לנידון דידן.

רובא דרובא של הגדולים נקטו לאיסור

מלבד ביאור השיטות שהובאו עד כה, עצם הדבר שגדולי דורנו התנגדו לעירוב כזה בצורה נמרצת, הגר"א קוטלר, והגר"מ פיינשטיין⁷, והגר"י קמנצקי, והגר"א הנקין, והאדמו"ר מסאטמר⁸, והאול"צ, והגר"ש"א, והגרשז"א, ומרן החזו"א [שלמעשה הורה שלא לעשות עירוב בעיר שיש בה ס"ר] והמנחת יצחק, והגאון מטשעבין, והגר"ש וואזנר⁹, זכר כולם לברכה, ולהבדיל בין החיים הגר"נ קרליץ

⁶ עיין משנה הלכות (ח"ח סי' קמ"ד) בתחילת הנימוק של היתרו.

⁷ עיין בתשובת הגר"י בלעסקי שליט"א בספרו שולחן הלוי פי"א, עדות מה ששמע מבעל האג"מ וו"ל: "וגם אני שמעתי כמו שאחרים שמעו ממנו שאסור, ומי שמטלטל בו הוא מחלל שבת", עכ"ל. ובכרוז שכתב הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל וחתם עליו בעצמו, כתוב וז"ל: "ומי שיסמוך על העירוב הוא מחלל שבת בפרהסיא, ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילול שבת קודש".

⁸ בתשובת הגר"י בלעסקי שליט"א שם, העיד כי שמע מבעל ה"באר משה" הגאון מדברערעצין זצ"ל כי כשהגיע לנוי יורק היה מחוסר פרנסה והציעו לו לטפל בעירוב של מנהטן, והוא התייעץ עם האדמו"ר מסאטמר וענה לו שאפילו אם לא יהיה לך "פעני" אחד אסור לך להתעסק בזה, עיי"ש. ועוד יש עדויות רבות על כך, וכך כתב בשמו אחיינו ממשיך דרכו האדמו"ר רבי משה זצ"ל.

⁹ בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' נ"ג) וו"ל, "זה כמה שקבלתי מכתבו הארוך מו"מ בענין האיסור שלא לערב חלקים מעיר הגדולה ניו יורק, ומחמת קוצר זמני לא באתי לידי

שליט"א, התנגדו לעשות עירוב במקום ס"ר, ועוד רבנים רבים¹⁰ כמבואר בספרים הרבים שיצאו כנגד עירוב זה, ומאידך גיסא המתירים לעשיית עירוב כזה [ע"י צירופים שונים] הם הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל עם עוד כמה רבנים חשובים מעדת החסידים בבורו פארק, וכבודם במקומם מונח, אבל אי אפשר להתעלם שאינם ברי פלוגתא עם כל הגדולים הנ"ל שהם היו גדולי ופוסקי הדור.

וא"כ שוב נמצא כי אין הצדדים שקולים ואין לסמוך על העירוב במקום שיש ס"ר אף לא ע"י גוי.

ב. שכירות מהעירייה לא מהני בימינו

טעם נוסף לאסור טיטול ע"י גוי בעירוב כזה, הוא מחמת דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שבזמננו לא מועיל לשכור רשות מהעירייה, כי לפי כל החוקים של ימינו אינם נחשבים לבעלים על רשות הפרטית של כל אחד. נמצא לשיטתו שאין לטלטל בעירוב אף לא ע"י גוי [עמש"כ בקונטרס ח"א עמ' 15].

ג. המתנגדים לעירוב אינם משתתפים בעירוב וממילא העירוב פסול

ועוד מטעם אחר אין שום היתר לטלטל ע"י גוי, כי יש הרבה מקהילתנו שאינם רוצים להשתתף בעירוב זה כלל, וכשאין דעת כולם להשתתף בעירוב, אזי עירוב כזה אינו עירוב כלל לכולם ואין שום היתר לטלטל.

והמתירים בעירוב של בורו פארק, כתבו דהאחרונים פסקו שאם אחד מתנגד לעירוב ב"ד כופין אותו, והנה י"א שצריך דווקא לכופ אותו עד שיאמר "רוצה אני" וזה לא שייך כמובן, אמנם יש פוסקים שכתבו דאף ללא שיאמר רוצה אני, הב"ד של העיר יש להם כח להפקיע רשותו, וזו הדרך שכופין אותו, אבל המעיין באחרונים שהביאו יראה שהם איירי באחד שרוצה להזיק לקהל, או באחד שכופר שאינו מודה בעירוב, אבל אם יש מהקהל שמתנגדים משום שרבותיהם לא מסכימים לערב, איזה ב"ד יכול לכופ אותם, הרי אינם כפופים כלל לב"ד של

תשובה עד היום וכו' הנה עיקר דבריו במה שהשיב להרה"ג ר"מ קליין בנים ואמיתים וגם אנכי עני בדעה שאסור לערב בדעת הגאונים הצדיקים של שם. וכ"ז דלא כטוענים שדעת הגאון ר"ש וואזנר להקל לערב גם כשיש שם ס"ר.

¹⁰ ביניהם הגאונים רבי שרגא משה קלמנוביץ, רבי שמואל בירנבוים - ראשי ישיבת מיר, רבי אברהם פאם, רבי אביגדור מיללער זצ"ל, ועוד עשרות ת"ח וראשי ישיבות ואדמו"רים.

המערבים, אלא לרבנים שלהם, ואיך יכופו אותם להשתתף בעירוב שרבותיהם אוסרים אותו.

וכן כתב להדיא בשו"ת דברי יציב לאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל (תשובה קע"ג אות ה') וז"ל: "ואולם במה הדברים אמורים, כשכל בני העיר דעתם נוחה בתיקון העירוב ומערבים החצרות יחד, אבל כשכמה מאנשי העיר מתנגדים ומוחים בעשיית העירוב, הרי אינן מקנים ומערבים את רשותם, ואסור להוציא ולטלטל שם כדין חצר שאינה מעורבת, ומבואר בס"ס שם"ז שאם אינו רגיל לערב עימהם אינם יכולים ליטול ממנו בע"כ אבל כופין אותו בב"ד לערב עמהם וכו' עיי"ש, ובגדון דידן הרי יש רבנים ות"ח שמתנגדים ומנמקים זאת בטעמים ע"פ הלכה, ופשיטא שאין ביד ב"ד לבופם, ועכ"פ כ"ז שלא כפו אותם ולא הסכימו לערב לא מהני מידיו" עכ"ל.

וכ"כ בספר בית אב להרה"ג ר' אליקים שלזניגר מי שהיה רב חשוב בלונדון ומקורב לחזו"א ולהגר"ז זצ"ל, בתשובותיו (סי' ס"ח).

ומה שכתבו המתירין בבורו פארק דהוי זכות גמור, ואפשר לזכותם אפילו בעל כורחם, זה נסתר ממה שפסק הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א, שהמתנגדים לעירוב בבורו פארק יערבו חצרות שלהם בברכה, ופסקו זה של הגר"ד הוא תקף ומחייב גם אותנו לעשות כן, וא"כ ודאי שאין כאן זכות גמור להשתתף בעירוב הכללי של המתירין, דאם ישתתפו בו תהיה שוב ברכתם לבטלה, בודאי שמחמת כן, אינם מסכימים כלל לזכות בעירוב הכללי.

ד. אם נתיד ע"י גוי יבואו לטלטל ע"י ישראל

ועוד מטעם אחר נראה דאין להתיר כלל לטלטל ע"י גוי בעירוב שנעשה במקום שיש ס"ר, מחמת דיבואו להקל לטלטל ע"י ישראל, ואפילו אם יאמרו הרבנים לטלטל רק ע"י גוי, פשוט שבמשך הזמן יטלטלו ע"י ישראל, דאנשים יחשבו שיש כאן עירוב כשר כמו בכל המקומות שעשו שם עירוב, וכמו שמטלטלים שם אף על ידי ישראל גם פה אפשר לטלטל.

וסיפר לי הרה"ג רבי שלמה טוויל שליט"א הרב של קהילת מגן דוד, ששאל לאיזה בעל הבית שהוא שומר שבת, אם יהיה עירוב אתה תטלטל? וענה בודאי - ע"י גוי, ושאל אותו הרב ואם לא יהיה גוי מה תעשה? ענה לו אז אני אטלטל בעצמי, והרי הייתי בירושלים וטלטלתי שם בעצמי, כמו שהרכבה אנשים עושים ולמה לא אטלטל פה? וכבר יש כמה וכמה ספרדים מטלטלים בטקמ'צ'לקו, אע"פ שאין שום רב ספרדי שהתיר באופן זה. וכן יהיו כאלו שיתחכמו וישאלו לאיזה רב בארץ או

במקום אחר, יש כאן עירוב האם מותר לטלטל ע"י ישראל? ויימצא בודאי שיגידו להם למה לא? אם יש עירוב מותר לטלטל.

מדוע אין חשש זה נחשב גזירה לגזירה

ומה שכתבנו שאם יתירו על ידי גוי יבואו להתיר גם ע"י עצמם, ומענו על זה דאין אנו גוזרים גזירות מדעתינו. הנה טענה זו שייכת אם הוא בגדר גזירה שמא יבואו לידי איסור, אבל בדבר שהוא קרוב לודאי (ובאמת אין בזה ספק כלל כי בודאי יבואו לידי כך) אין שייך לומר זה, דאין אנו יכולים לסגור את עינינו ולומר "אנו לא התרנו בכה"ג", אלא הוי כמביא בודאי יהודים לידי מכשול.

ומה שכתבו דאף אם יבואו לטלטל בעצמם הרי יש להם על מי לסמוך, פלא הוא בעיני, דהרי לפי הדעה העיקרית במרן דלא בעינן ס"ר, בעינן דוקא דלתות געולות, ובלי זה הוי חיוב חטאת, וכמש"כ המשנ"ב, וגם לא הצריך מרן מכוונים ול"ז אלא ביש לה חומה, א"כ המטלטלים חייבים חטאת, והאם ראוי לגרום בודאות שיהודים בני ספרד יעברו על מלאכה גמורה לדעת מרן? וגם לדעות המצריכות ס"ר הרי כבר התבאר כי פולגנו נחשבת כחלק מהעיר שיש שם יותר משלשה מליון איש¹¹.

ה. טילטול ע"י גוי יגרום מחלוקת

וחוץ מזה, גם טילטול ע"י גוי יביא למחלוקות גדולות, משום שבודאי הרבה מהחרדים לא יטלטלו אפילו ע"י גוי ואחרים כן יטלטלו ע"י גוי, ויגרום שאלה יביאו דברים לבית ע"י גוי, או ישלחו לבית אחר, ואלה ימנעו מלאכול ממנו, וגם אלה יאמרו לאלה שאתם נוהגים קולות לא נכונות ואלה ישיבו להם וכו' וחבל מאוד להכניס קהילתינו לאוירה כזו, וכדאי ליזכור איך היה המצב של פילוג בקהילה כשהכשרות לא היתה מאוחדת, וענין העירוב יחזיר אותנו למצב כזה, ועוד הרבה יותר גרוע כי הכל נעשה בפרהסיא ברחובות.

סיכום הדברים

ובסיכום, אין לסמוך על עירוב כזה, ואי אפשר להתיר כלל לטלטל אף לא ע"י גוי, מחמת ד' סיבות:

א. דאין זו מחלוקת שקולה אם מותר לטלטל ע"י ישראל, ורוב גדול של הצדדים הוא לאיסור.

ב. דעת הגריש"א שלא מהני שכירות מהעיריה בזמן הזה.

¹¹ וכבר התבאר [בקונטרס ח"א] כי להכרעת המשנ"ב שאתו רבים ומבטלי מחיצה לא שייך גם היתרו של החזו"א.

ג. אי אפשר להתיר כלל ע"י גוי, דעירוב זה פסול לגמרי כיון שרבים מהעיר אינם רוצים בשום אופן להשתתף בו.
 ד. דהוי מכשול לרבים ובמשך הזמן בודאי יבואו למלטל אף ע"י עצמם, וכמו ששמענו שקרה במקומות אחרים, ומי התיר לנו לשים מכשול לרבים בעירנו.
 ובפרט שענין העירוב במקום לגרום אהבה וריעות וכמו שאמרו חז"ל, יגרום ההיפך הגמור, וכמו ששמענו ממקומות אחרים.

ועל כולם קשה להבין איך רוצים בני תורה להיכנס בדבר מסוכן כזה, ולהנהיג מצב חדש על פי סברות שאינם מוסכמות, ומה הוא הדוחק הגדול. ואמרו לי שיש בני תורה שצריכים לשבות אצל הוריהם, וקשה להם לעבור את כל השבת שם, ואמרתי להם א"כ יש להתיר ע"י גוי בלי שום עירוב משום שבות דשבות לצורך גדול, [ואם אין צורך גדול אה"נ שלא ילכו כלל], ולמה צריך עירוב?

והתשובה היחידה שקיבלתי היא שהאברכים אינם רוצים באופן זה, דלא מרגישים טוב להתיר שבות דשבות שהוא בדיעבד. ולא שמים אל ליבם של התיר עירוב כזה הוא הרבה יותר גרוע מהיתר של שבות דשבות במקום צורך גדול¹², דהתם ההיתר עכ"פ בשעת הדחק הוא ברור, אבל הכא ישנם הרבה שיטות וצדדים גדולים שא"א לתקן כאן עירוב, ועל כולם שהעירוב פסול מעיקר הדין כיון שיש הרבה שאין

¹² ומה שאמרנו שבשעת הדחק או צורך גדול או צורך מצוה, אפשר להתיר למלטל ע"י גוי דרך רה"ר, לכאורה יש להקשות דאם החלטנו שרשות הרבים שלנו היא מה"ת וזה עיקר ההלכה, והצד דהוי מדרבנן אינו צד שקול, א"כ לא הוי שבות דשבות אלא שבות אחת, ומה שהתיר מרן (בס"י שכ"ה סעיף ב') איירי ברשות שלא היה בו ס"ר, ומשו"ה בשעה"ד סמך מרן על הפוסקים הסוברים דלא הוי רה"ר מה"ת, אבל בהיכא שיש ס"ר כמו ברחובות שלנו, למה מקילינן בזה.

אין זו קושיא, דלענין שעה"ד אפשר לסמוך גם על שיטה שאינה שקולה לסמוך עליה, וכדאמר' (שבת מה.) "כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעה"ד". וכן יש בכמה דוכתי דבשעה"ד סמכין על שיטת המתירין אפי' אם אין זה עיקר ההלכה, ובפרט הכא לגבי אמירה לעכו"ם דהוי מדרבנן.

אבל כל זה רק בשעה"ד או לצורך גדול, אבל מה שרוצים להתיר לסמוך על העירוב ולמלטל ע"י גוי משום ספק דרבנן להקל, זה אמר' רק היכא דהוי ספק שקול, אבל לא שרינן ספק דרבנן בספק שאינו שקול אם לא בשעת הדחק, ואם יש שעה"ד יש להתיר ע"י גוי בלי עירוב כלל, וכנ"ל.

מסכימים לו, ואינם משתתפים בו, כמו שהבאנו לעיל בשם ה"דברי יציב", וכי אין עירוב זה חשיב עבורם כדיעבד?

ותמוה מאוד שבשביל סיבה כזו מוכנים להכניס את כל קהילתנו לחששות כבדים של איסורים חמורים, ולהרס של צורת השבת בעירנו.

וזכות שמירת שבת כהלכתה תעמוד לנו להנצל מכל מכשול, אכי"ר.

דוד שוויקה